

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยได้เรียบเรียงและนำเสนอตามลำดับหัวข้อดังต่อไปนี้

1. ดนตรีพื้นเมืองล้านนา สะล้อ
2. หลักการสอนดนตรี
3. หลักสูตรการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสาระดนตรีตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
4. การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ดนตรีพื้นเมืองล้านนา สะล้อ

ดนตรีพื้นเมืองล้านนาเป็นดนตรีของคนในท้องถิ่นภาคเหนือของประเทศไทยที่ถือได้ว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญ และเป็นเอกลักษณ์ของคนล้านนาที่ได้สืบทอดกันมาแต่โบราณ การบรรเลงดนตรีพื้นเมืองล้านนานั้นมีรูปแบบ ลีลา ท่วงทำนองที่มีความไพเราะ อ่อนหวาน เยือกเย็น เรียบง่าย ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงนิสัยใจคอ ค่านิยม ตลอดจนวิถีชีวิตของคนล้านนาได้เป็นอย่างดี ดนตรีล้านนามีหลายประเภททั้งเครื่องดีด เครื่องสี เครื่องตี และเครื่องเป่า สามารถบรรเลงได้ทั้งลักษณะการบรรเลงเดี่ยวและการบรรเลงเป็นวง เครื่องดนตรีที่นิยมเล่นกันในวงดนตรีพื้นเมืองล้านนามีหลายชนิด เช่น สะล้อ ซึ่ง กลอง ปี่ และขลุ่ยพื้นเมือง ในบรรดาเครื่องดนตรีเหล่านี้ สะล้อ ถือว่าเครื่องดนตรีที่มีบทบาทสำคัญในการแสดงในวงดนตรีพื้นเมืองล้านนา

สะล้อ เป็นเครื่องดนตรีตระกูลเครื่องสายประเภทเครื่องสีของภาคเหนือ มีคันชักสำหรับสีเช่นเดียวกับ ซอฮู้ ซอด้วง ทวนสะล้อยาวประมาณ 80 เซนติเมตร ลูกบิด 2 ลูก สำหรับึงสายซึ่งทำด้วยเส้นลวดสองสาย สะล้อใช้เล่นผสมวงซึงและขลุ่ย ประกอบบทขับร้องเพลง

พื้นเมืองภาคเหนือที่เรียกว่า ซอ กะโหลกของสะล้อทำด้วยมะพร้าว ทวนสะล้อทำด้วยไม้เนื้อแข็ง ส่วนบนของสะล้อแต่เดิมไม่มีการประดิษฐ์ให้สวยงามเหมือนปัจจุบัน ด้านหน้าของกะโหลกใช้ไม้บาง ๆ ติดไว้ มีหย่องอยู่ตรงกลาง ส่วนคันชักของสะล้ออยู่นอกสาย สะล้อมี 3 ขนาด คือ สะล้อเล็ก สะล้อกลาง สะล้อใหญ่ มีทั้งชนิด 2 สาย และ 3 สาย แต่ที่นิยมในปัจจุบัน คือ ชนิด 2 สาย (สมบูรณ์ เหล็กฝืน, 2535, หน้า 23)

หลักการสอนดนตรี

การสอนดนตรีได้มีนักวิชาการหลายท่านได้เสนอหลักการสอนดนตรีไว้หลายรูปแบบ ดังนี้

หม่อมคุณหญิง บริพัตร ได้กล่าวว่า การบูรณาการของทักษะดนตรีและการเคลื่อนไหว ผู้เรียนเรียนรู้เกี่ยวกับแนวคิดทางดนตรีโดยใช้พื้นฐานทางการเคลื่อนไหวและทักษะดนตรีเป็นสิ่ง การมีส่วนร่วมปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้เป็นสำคัญในการสอน ผู้เรียนจะคิด วิเคราะห์ วิเคราะห์ สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และแสดงในระหว่างกิจกรรมการเรียน การสอนเพื่อรับรู้และเกิดประสบการณ์ทางดนตรีโดยใช้การเคลื่อนไหวเป็นสิ่ง ประกอบด้วย ทักษะการเคลื่อนไหวขั้นพื้นฐาน 3 ระดับคือ ทักษะพื้นฐานเบื้องต้น ทักษะพื้นฐานชั้นกลาง และทักษะในระดับสูง ผู้เรียนจะพัฒนาทักษะขั้นพื้นฐานจากระดับหนึ่งไปสู่อีกระดับหนึ่ง พร้อม ๆ ไปด้วยทักษะต่าง ๆ ในการเรียนการสอนดนตรี ผู้เรียนจะเรียนรู้และปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ เป็นลำดับขั้นดังนี้

1. ทักษะพื้นฐานเบื้องต้น การเรียนรู้ดนตรีเริ่มต้นด้วยการสำรวจความสามารถของตนเองในทักษะต่างๆ เช่น การเคลื่อนไหว การร้อง การเปล่งเสียง ตามพัฒนาการทางร่างกาย ความถูกต้องในเรื่องจังหวะ และระดับเสียงเกี่ยวกับการร้องยังไม่มากนัก ผู้สอนจะช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ทักษะในด้านการร้อง การฟังและการเคลื่อนไหว ซึ่งเป็นการที่ผู้เรียนตอบสนองต่อดนตรี
2. ทักษะพื้นฐานชั้นกลาง ในระดับนี้ผู้เรียนเริ่มควบคุมเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวหรือความสามารถต่าง ๆ ที่ร่างกายคนนั้นทำได้ ผู้สอนเริ่มแนะนำให้ผู้เรียนแสดงทักษะด้านต่างๆ มากขึ้น เช่น การเคลื่อนไหวการร้องหรือมุ่งไปสู่ความถูกต้อง กล่าวได้ว่าคุณภาพของการปฏิบัติทักษะต่าง ๆ เริ่มได้รับการเน้น ผู้เรียนจะเรียนการตอบสนองต่อดนตรีอย่างเหมาะสม เช่น ผู้เรียนสามารถแสดงให้เห็นได้ว่าการเคลื่อนไหวของตัวนั้นตอบสนองต่อความดังหรือค่อยหรือประโยคของเพลงได้อย่างถูกต้องเหมาะสม กล่าวได้ว่า ผู้เรียนสามารถสร้างสรรค์การเคลื่อนไหวให้เหมาะสมในการตอบสนองต่อดนตรี

3. ทักษะในระดับสูง ในระดับนี้ผู้เรียนจะมีประสบการณ์เกี่ยวกับดนตรี โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้เกี่ยวกับบรรณคดีดนตรี การรับรู้ด้านดนตรีพัฒนาโดยใช้ความสามารถทางดนตรีที่แต่ละคนมีอยู่ องค์ประกอบดนตรีแต่ละองค์ประกอบรวมทั้งผลรวมขององค์ประกอบต่าง ๆ จะได้รับการเน้นบรรณคดีดนตรีเป็นสิ่งที่เน้นในการเรียนการสอน ผู้เรียนจะสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นถึงองค์ประกอบดนตรีต่าง ๆ อันเนื่องมาจากวรรณคดีที่ตนเรียนและพยายามคิดสร้างสรรค์การเคลื่อนไหวหรือสร้างสรรค์ดนตรีเพื่อแสดงถึงความเข้าใจเกี่ยวกับบรรณคดีดนตรีหลักการและวิธีการของหม่อมคุณหญิง บริพัตร เน้นการพัฒนาการทางด้านเคลื่อนไหวพื้นฐานไปสู่การเคลื่อนไหวที่มีแบบแผน คือ ทักษะทางด้านนาฏศิลป์ขั้นพื้นฐานควบคู่ไปกับการเรียนทางดนตรีด้วย จึงใช้ชื่อว่า “ทักษะทางด้านนาฏศิลป์และดนตรี” จุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนคือ การพัฒนาความรู้ความเข้าใจเป็นหลักตั้งที่หม่อมคุณหญิง บริพัตร (2520, หน้า 7) ได้อธิบายไว้ว่า ทักษะทางด้านนาฏศิลป์ – ดนตรีนี้ เป็นทักษะเพื่อมุ่งหวังสร้างเสริมให้เด็กมีทักษะนิสัยที่ดีงามละเอียดอ่อนเป็นคนที่สมบูรณ์ขึ้น และเพื่อความพึงพอใจส่วนตนเท่านั้น มิใช่เพื่อความสมบูรณ์ถูกต้องอย่างผิด แบบแผน มิใช่เพื่อการโอ้อวดหรือความภาคภูมิใจ ออกพอใจของผู้ใหญ่ไม่ว่าจะเป็นครูหรือผู้ปกครอง หรือเพื่อมีอาชีพร้องรำทำเพลงให้ได้ กล่าวได้ว่าหลักการนี้มุ่งพัฒนาความรู้ความสามารถทางดนตรีของผู้เรียนตามความถนัดของแต่ละบุคคลโดยเน้นให้ผู้เรียนใช้ความคิดของตนเองเป็นหลัก มุ่งเน้นให้สร้างสรรค์ มิใช่เป็นการเลียนแบบเพียงอย่างเดียว

ณรุทธ์ สุทธจิตต์ (2536, หน้า 121) ได้เสนอเทคนิควิธีการเล่นดนตรีว่า ควรให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในดนตรี โดยยึดหลักการสอนที่เริ่มจากการให้ผู้เรียนรู้จักเสียงก่อนสัญลักษณ์และให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ในการคิดวิเคราะห์วิจารณ์และสร้างสรรค์ดนตรีด้วย ซึ่ง ณรุทธ์ สุทธจิตต์ ได้เสนอหลักการสอนของนักดนตรีศึกษาของประเทศไทยที่น่าสนใจไว้ดังนี้

วิธีการของ อรวรรณ บรรจงศิลป์ ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการสอนดนตรีไว้ว่าเป็นการพัฒนาการรับรู้ทางด้านดนตรีและความเข้าใจในเรื่องโครงสร้างหรือองค์ประกอบดนตรีเพื่อนำไปสู่ความซาบซึ้งในดนตรีและความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้และทักษะดนตรีในชีวิตประจำวัน หลักการนี้เน้นทักษะดนตรี ได้แก่ การฟัง การร้อง การเล่น การเคลื่อนไหว การสร้างสรรค์ และการอ่าน ซึ่งโครงสร้างหรือองค์ประกอบดนตรี ได้แก่ จังหวะ ทำนอง เสียงประสาน รูปแบบ อารมณ์เพลงและลีลา โดยใช้กิจกรรมดนตรีเป็นสื่อ โดยใช้วิธีการสอนแบบวิธีการแก้ปัญหาคือ หลักการเรียนรู้ดนตรี ผู้สอนจะเสนอแนะปัญหาให้กับผู้เรียนเพื่อให้ช่วยกันคิดแก้ปัญหา หลังจากนั้นผู้เรียนจะสาธิตวิธีการแก้ปัญหาให้กับเพื่อนๆ และผู้สอนดู เช่น

ผู้สอนจะเล่นหรือเปิดเพลงสั้น ๆ ให้นักเรียนฟัง และเริ่มนำอภิปรายเพื่อให้ผู้เรียนคิดว่าควรจะตอบสนองต่อเพลงที่ได้ฟังนั้นอย่างไรบ้าง การอภิปรายจะครอบคลุมไปถึงสาระดนตรีในแง่มุมต่าง ๆ หลังจากให้ผู้เรียนเห็นพ้องต้องกันว่า จะตอบสนองต่อดนตรีได้อย่างไร แล้วผู้เรียนจะแสดงให้เพื่อน หรือผู้สอนดู ซึ่งอาจจะเป็นการเคลื่อนไหว การเดินรำ การร้อง หรือกิจกรรมใด ๆ ที่ผู้เรียนเห็นว่าเหมาะสม ท้ายที่สุดข้อสรุปจากการปฏิบัติกิจกรรมจะได้รับการนำเสนอเพื่อให้ทุกคนเกิดความเข้าใจ ทักษะดนตรีทุกประเภทได้รับการเน้นในเรื่องวรรณคดีดนตรีซึ่งได้นำมาใช้เป็นพื้นฐานคือ ดนตรีพื้นบ้าน ดนตรีประเภทศิลปะ หรือคลาสสิก จะนำมาใช้โดยเฉพาะในการพัฒนาทักษะด้านการฟังและจะนำมาใช้หลังจากดนตรีพื้นฐาน เนื่องจากดนตรีประเภทหลังมีความยาวมากกว่า

วิธีการของ วิลลิสรี อูปรมย์ ได้กล่าวไว้ถึงหลักการเรียนการสอนดนตรียึดหลักเดียวกับกระบวนการเรียนรู้ด้านภาษาก็คือ การพัฒนาการด้านการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน ผู้เรียนเรียนรู้ภาษาดนตรีในลักษณะเดียวกับที่ตนเรียนรู้ภาษาของตนเอง การฟัง การรับรู้และคิด และการเขียน (การสร้างสรรค์) เน้นกระบวนการพื้นฐานของการเรียนดนตรี จุดมุ่งหมายของดนตรีศึกษา คือ การพัฒนาการรับรู้ด้านดนตรี และความซาบซึ้งในดนตรี

การเรียนรู้ดนตรีในลักษณะกระบวนการทางภาษานั้น การฟังและการอ่านเป็นทักษะทางภาษาที่นำมาใช้ในความหมายของการเรียนรู้ด้านดนตรีได้โดยตรง การเรียนดนตรีต้องใช้การฟัง และการอ่าน โน้ต ส่วนการพูดและการเขียนในความหมายของการเรียนดนตรี หมายถึง การร้องและการสร้างสรรค์ทางดนตรี จะเห็นได้ว่า การใช้กระบวนการเรียนรู้ทางภาษามาเป็นหลักในการเรียนการสอนดนตรีนั้นมีความครอบคลุมทักษะต่าง ๆ ทางดนตรีครบถ้วน โดยใช้วิธีการสอนดนตรีด้วยการฟัง ดนตรีซึ่งถือว่าเป็นพื้นฐานสำคัญเช่นเดียวกับเด็กที่เกิดมาก็ได้ฟัง การพูดของครอบครัวนั้น หลังจากการฟังผู้เรียนต้องตอบสนองต่อดนตรีโดยการร้อง การแสดง หรือการเคลื่อนไหว ซึ่งเปรียบได้กับการพูดในขณะที่เรียนภาษาซึ่งเป็นสื่อในการแสดงออก ซึ่งความคิดของตน ในขั้นที่สามเมื่อผู้เรียนมีความรู้เกี่ยวกับเสียงดนตรีแล้วสัญลักษณ์ต่าง ๆ ทางดนตรีเริ่มเข้ามามีบทบาท กล่าวคือ ผู้เรียนเริ่มอ่านภาษาดนตรีในลักษณะเดียวกับการเรียนการอ่านทางภาษา หลังจากที่ได้เด็กสามารถฟังและพูดได้แล้ว ในขั้นสุดท้ายคือขั้นของการเขียนภาษา ดนตรี และสร้างสรรค์ดนตรี ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับการเรียนภาษาที่มีการเขียนและการแต่งเรียงความเป็นเรื่องเป็นราวซึ่งเป็นการสร้างสรรค์ทางด้านภาษา

Emile Jaques – Dalcroze (อ้างใน ณรุทธ์ สุทธจิตต์, 2541, หน้า 138) เป็นผู้คิดค้นวิธีการสอนดนตรีนี้ขึ้นมาเป็นที่แพร่หลายใช้กัน โดยทั่วไป เป็นชาวสวิสโดยกำเนิดได้รับการ

ฝึกฝนเล่นเรียนดนตรีมาตั้งแต่เด็ก เป็นผู้ที่รักและใฝ่ศึกษาดนตรีตลอดมา หลังจากจบสถาบันดนตรีแห่งกรุงเวียนนา ดาลโครซเริ่มอาชีพเป็นนักแสดง นักร้อง ผู้อำนวยการเพลง นักกวี นักประพันธ์เพลง นักเปียโนและนักดนตรีเฝ้าพันธุวิทยา รวมทั้งศาสตราจารย์ทางดนตรี ณ กรุงเจนีวา จากการสอนนักเรียน ดาลโครซสังเกตเห็นว่าการเรียนดนตรีที่ใช้กันอยู่มิได้เสริมสร้างความเข้าใจในดนตรีอย่างถ่องแท้กับนักเรียน หลายสิ่งหลายอย่างที่ดาลโครซเห็นว่าเป็นปัญหาในการเรียนการสอน เช่น การสอนทฤษฎีดนตรีในลักษณะของนามธรรมเต็มไปด้วยกฎเกณฑ์สัญลักษณ์ต่าง ๆ โดยไม่มีการเชื่อมโยงเกี่ยวข้องกับเสียงและการแสดงออกซึ่งความรู้สึก ซึ่งเป็นสิ่งที่ทฤษฎีดนตรีควรพาดพิงถึง ทำอย่างไรจึงจะทำให้การสอนดนตรีเป็นเรื่องของการศึกษาและการทำความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องเสียง การรับรู้โดยการฟัง และตำราวิชาการทางดนตรีเกี่ยวกับเรื่องการประสานเสียงหรือการสอดประสาน จะมีแนวการเขียนที่เต็มไปด้วยศัพท์เทคนิคมากมายยากแก่การเข้าใจ แทนที่น่าจะเป็นการเสนอเกี่ยวกับการพัฒนาการฟังเพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับการประสานเสียงเสียก่อน เป็นต้น ด้วยความสงสัยและความต้องการทำให้การเรียนการสอนดนตรีเป็นเรื่องของการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับดนตรีโดยแท้จริง ดาลโครซจึงได้มุ่งเทกำลังความคิดทั้งหมดในการปรับปรุงแก้ไขและหาแนวทางใหม่ ๆ ในการสอนดนตรี ซึ่งมีสาระสำคัญคือ การพัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับดนตรีซึ่งเน้นเรื่องเสียงเป็นสำคัญ โดยใช้หลักของการเคลื่อนไหวเป็นสื่อ นำไปสู่ความเข้าใจเรื่องดนตรี ปัจจุบันในหลายประเทศทั่วโลกได้นำเอาวิธีการของดาลโครซไปดัดแปลงใช้ในการสอนดนตรี ซึ่งทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในดนตรีอย่างถ่องแท้ถึงแก่น หลักการพื้นฐานของวิธีการนี้เน้นในเรื่องการเคลื่อนไหวเกี่ยวข้องกับจังหวะซึ่งมีชื่อเฉพาะเรียกว่า ยูริธึมมิกส์ (Eurhythmics) ซึ่งหมายถึงการเคลื่อนไหวทางจังหวะที่ดี จากการสอนดนตรีทำให้ดาลโครซได้ข้อสรุปว่าองค์ประกอบพื้นฐานทางดนตรีคือระดับเสียง จังหวะ และความดังค่อย ต่างก็มีความเกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวโดยเฉพาะเรื่องจังหวะและความดังค่อย จังหวะนั้นไม่ว่าจะเป็นความเร็วของจังหวะในลักษณะเร็ว ช้า ปานกลาง หรือค่อย ๆ ช้าลงนั้น สามารถทำให้เด็กเกิดประสบการณ์เข้าใจและแสดงออกได้โดยใช้การเคลื่อนไหวเช่นเดียวกับเรื่องของความดังค่อย เช่น ดัง เบาหรือค่อย ๆ ดังขึ้นเป็นต้น ดาลโครซสังเกตเห็นได้ข้อสรุปว่า ความชัดเจนของการแสดงออกทางดนตรีเกี่ยวข้องกับความชัดเจนในการแสดงออกโดยการเคลื่อนไหว ดาลโครซจึงเชื่อว่าการพัฒนาการฟังควบคู่ไปกับการตอบสนองโดยการเคลื่อนไหวร่างกาย ช่วยทำให้ผู้เรียนมีพัฒนาการด้านดนตรีได้ และนี่คือจุดเริ่มต้นของยูริธึมมิกส์ ซึ่งเป็นการสอนให้เด็กรู้จักเคลื่อนไหวให้เข้ากับจังหวะดนตรี หรือใช้การเคลื่อนไหวสนองตอบต่อดนตรีซึ่งเกี่ยวกับการบังคับกล้ามเนื้อในสามลักษณะ คือ

1. การเคลื่อนไหวให้เข้ากับเวลา (เกี่ยวข้องกับความเร็วของจังหวะ หรือ tempo)
2. การเคลื่อนไหวให้เข้ากับที่ว่าง (เกี่ยวข้องกับระยะหรืออัตราตัวโน้ต คือ duration)
3. การเคลื่อนไหวที่ให้แรงที่เหมาะสม (เกี่ยวข้องกับความดังค่อยของเสียงคือ

dynamics)

นอกเหนือไปจากความสัมพันธ์ของการฟังและการเคลื่อนไหวให้เข้ากับลักษณะของเสียงที่ได้ยินแล้ว ยังมีสิ่งหนึ่งที่ดาคโครซค้นพบและเป็นปัจจัยสำคัญอีกอันหนึ่งของยูริธึมมิกส์ คือ กระบวนการทางการรับรู้ที่สัมพันธ์กันระหว่างความคิดและการเคลื่อนไหว กล่าวคือในกระบวนการของยูริธึมมิกส์นั้น ผู้เรียนจะต้องรับรู้เสียงที่ได้ยินแล้วจึงเป็นกระบวนการคิดซึ่งอยู่ภายในเพื่อตอบสนองเสียงที่ได้ยินและกระบวนการสุดท้ายคือ การแปลกระบวนการคิดเป็นการเคลื่อนไหว ซึ่งเป็นสิ่งที่เห็นได้อีกครั้งหนึ่ง กระบวนการนี้จะวนเวียนไปมาทำให้ผู้มีประสบการณ์ทางดนตรีเกิดการเรียนรู้และสามารถเคลื่อนไหวเพื่อแสดงออกถึงความรู้สึกตามเสียงที่ได้ยิน จึงกล่าวได้ว่าดนตรีเกี่ยวข้องกับกระบวนการทางสรีรวิทยา จิตวิทยา และทางกายภาพวิทยาในกระบวนการยูริธึมมิกส์นี้เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับ

1. พัฒนาการความเอาใจใส่และตั้งใจ (คือการฟัง)
2. การเปลี่ยนความเอาใจใส่เป็นความมีสมาธิ (คือกระบวนการคิด)
3. การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเมื่อเห็นความคิดของผู้อื่น (คือการพัฒนา)
4. การตอบสนองต่อองค์ประกอบของดนตรี (คือการเคลื่อนไหว)

ซึ่งวิธีการของดาคโครซเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ โดยเน้นการเรียนรู้เรื่องความสามารถในการเคลื่อนไหวเพื่อให้เข้ากับดนตรี และการสร้างสรรค์การเคลื่อนไหวหลังจากมีพื้นฐานเพื่อแสดงออกถึงพลังแห่งดนตรีและในที่สุดผู้เรียนจะสร้างสรรค์ทางดนตรีหลังจากเรียนรู้องค์ประกอบของดนตรีต่าง ๆ โดยการเคลื่อนไหว ในกระบวนการเรียนการสอน ผู้เรียนใช้การวิเคราะห์วิจารณ์การประเมินคุณภาพของดนตรีและการเคลื่อนไหวเสมอ เพื่อให้เกิดสุนทรียรสและความซาบซึ้งในดนตรี ซึ่งเป็นคุณลักษณะทางคุณภาพมิใช่ลักษณะทางปริมาณ ส่วนในเรื่องของกระบวนการคิดและกระทำ หรือกระบวนการเกี่ยวข้องกับการคิด วิเคราะห์และการแสดงออก ซึ่งพอจะยกตัวอย่างด้วยการเคลื่อนไหวง่าย ๆ ได้ดังนี้ เช่น การเดินนั้นเกี่ยวข้องกับ

1. การเตรียมตัว ได้แก่ การหายใจ การที่จะก้าวขาไป ความสัมพันธ์ของการเคลื่อนไหวระหว่างขาและมือ ความเร็วของการเดิน เป็นต้น

2. การก้าวขาแต่ละข้างไป ซึ่งสัมพันธ์กับมือ การหายใจเข้าออก และจังหวะดนตรี
 3. การกลับไปสู่การเตรียมตัว ได้แก่ การก้าวต่อไปแต่ละก้าวด้วยขั้นตอนดังกล่าวนี้
- ผู้สอนสามารถนำมาคิดเป็นแบบฝึกหัด หรือ เกมต่าง ๆ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีการเคลื่อนไหวที่เหมาะสมสัมพันธ์กับเสียงดนตรี

การพัฒนาการได้ยินภายในจัดเป็นอีกขั้นหนึ่งของยูริธึมมิกส์ ซึ่งต้องการให้ผู้เรียนมีพัฒนาการเกี่ยวกับเครื่องดนตรีคือ เสียงและการเคลื่อนไหวในลักษณะของความคิด มิใช่การแสดงออก ซึ่งทำให้ผู้เรียนมีความรู้สึกว่าดนตรีได้เข้าไปสู่ภายในตัว กิจกรรมเกี่ยวกับการได้ยินภายใน เช่น การเคลื่อนไหวและหยุดเป็นบางตอนโดยในขณะที่หยุดผู้เรียนคิดไปด้วยว่าตนควรทำอะไรและเริ่มเคลื่อนไหวต่อเมื่อผู้สอนสั่ง เป็นต้น

การให้สัญญาณ ในกระบวนการยูริธึมมิกส์นั้นผู้สอนต้องให้สัญญาณเสมอว่าตอนนี้ผู้เรียนจะต้องทำอะไร โดยไม่ใช้การพูด เช่น ใช้สัญญาณทางดนตรี หรือเสียงใด ๆ ที่ผู้สอนตกลงกับผู้เรียนตั้งแต่ก่อนเริ่มกิจกรรม

Carl Orff (อ้างใน ฌรูทซ์ สุทธิจิตต์, 2541, หน้า 139) เป็นที่รู้จักกันดีในหมู่นักดนตรีศึกษา ในฐานะของผู้คิดค้นวิธีการสอนดนตรี โดยใช้เครื่องดนตรีประเภทเครื่องประกอบจังหวะเป็นพื้นฐานในการสอน ชื่อของออร์ฟจึงเกี่ยวพันโดยตรงกับเครื่องดนตรีออร์ฟหรือ Orff instruments ซึ่งโรงเรียนดนตรีในหลายประเทศทั่วโลกมีประจำไว้ในห้องเรียนดนตรี

Orff เป็นชาวเยอรมันโดยกำเนิด ในระยะแรกเขามีได้สนใจดนตรีศึกษามุ่งในการประพันธ์เพลงเพื่อละคร และการเต้นรำเป็นหลัก ระยะต่อมาเพื่อนคนหนึ่งของ Orff คือ โดโรธี กุนเธอร์ ได้ชักชวนให้แต่งเพลงเพื่อใช้ในการสอนดนตรีและการเคลื่อนไหวสำหรับเด็ก ซึ่งต่อมาได้พัฒนามาเป็นแบบเรียนดนตรีที่รู้จักกันดีคือ “ออร์ฟซูลเวอร์ค” (Orff-schulwerk) ซึ่งหมายถึงหนังสือการเรียนดนตรีที่ใช้ในโรงเรียน

หลักการของซูลเวอร์ค คือ การสอนดนตรีและการเคลื่อนไหว โดยพยายามเริ่มต้นสอนในสิ่งที่ย่างที่สุดก่อนและให้โอกาสผู้เรียนได้ปฏิบัติเพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนใช้การเคลื่อนไหวทางกายภาพ ในการเรียนรู้และการแสดงออกถึงจังหวะตบ อัตราจังหวะ ความเร็วจังหวะ ซึ่งทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง อันเป็นพื้นฐานสร้างความเข้าใจในองค์ประกอบของดนตรีอย่างลึกซึ้ง

Orff สนใจและใช้ลีลาในการพูดเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ในเรื่องของจังหวะ จึงได้นำมาเป็นหลักการสำคัญอย่างหนึ่งในการสอนดนตรีของ Orff ในระยะต่อมา ส่วนเรื่องเกี่ยวกับเครื่องดนตรี Orff นั้น เกิดขึ้นหลังจากเขาได้ศึกษาเกี่ยวกับเครื่องดนตรีตะวันออกคือ ดนตรี

ของอัฟริกาและอินโดนีเซีย ซึ่งใช้เครื่องดนตรีหลักคือ ระนาด นอกจากนี้ยังมีพวกกลอง ฉิ่ง ฉาบ และประเภทไม้ตีอีก Orff ยิ่งศึกษายิ่งเห็นคุณค่าของเครื่องดนตรีเหล่านี้เพราะสามารถใช้เป็นสื่อในการเรียนรู้เกี่ยวกับดนตรีและการเคลื่อนไหวที่เขาและเพื่อนคือกุนเธอร์ร่วมกันจัดทำอยู่ Orff จึงได้นำเครื่องดนตรีเหล่านี้มาศึกษาคัดแปลงปรับปรุงให้เหมาะสม เพื่อใช้ในการสอนดนตรีตามวิธีการของ Orff จนเป็นที่รู้จักในนามของเครื่องดนตรี Orff

วิธีการสอนดนตรีของ Orff เป็นวิธีการหนึ่งที่ใช้กันอย่างกว้างขวาง เพราะสร้างเสริมความเข้าใจทางดนตรีโดยตรง และทำให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์และซาบซึ้งในดนตรีได้เป็นอย่างดี หลักการของ Orff เน้นที่กระบวนการ ผู้เรียนมีโอกาสนในการทดลองสำรวจเกี่ยวกับองค์ประกอบดนตรีซึ่งสัมพันธ์กับการเคลื่อนไหว และได้รับประสบการณ์ตรงจากการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ในกระบวนการเรียนการสอน เนื้อหาที่ผู้เรียนได้รับชั้นแรกจึงง่าย ชรรวมค่าที่สุด และค่อย ๆ ลึกซึ้งไปเรื่อย ๆ จนถึงขั้นที่ผู้เรียนสัมผัสกับสุนทรียรสของดนตรี กระบวนการที่ใช้เสมอคือ การที่ผู้เรียนสัมผัสกับดนตรีและถ่ายทอดเป็นการเคลื่อนไหวในขั้นที่ 3 การเคลื่อนไหวเป็นไปในรูปของการสร้างสรรค์ และมาจบลงที่การสร้างสรรค์ทางดนตรีซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงประสบการณ์ทางดนตรีที่ผู้เรียนแต่ละคนมีอยู่หรือได้รับไปจากกระบวนการเรียนการสอน

ในการเรียนการสอนผู้เรียนจะสำรวจทดลองเกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้

1. การสำรวจเกี่ยวกับพื้นที่รอบตัว ผู้เรียนจะได้รับการแนะนำให้ลองเคลื่อนไหวในลักษณะต่าง ๆ เพื่อเรียนรู้และเกิดประสบการณ์ในการแสดงออกซึ่งมีส่วนสัมพันธ์กับการแสดงออกของดนตรี เช่น การเคลื่อนไหวที่แสดงถึงความหนัก เบา สูง ต่ำ ใน นอก เป็นต้น หลักในการสำรวจทดลองเกี่ยวกับพื้นที่รอบ ๆ เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวใน 3 ลักษณะ คือ

การเคลื่อนไหวภายนอก ได้แก่ การเดิน การวิ่ง การคลาน เป็นต้น

การเคลื่อนไหวภายใน ได้แก่ การเต้นของหัวใจ การหายใจ เป็นต้น

ความสัมพันธ์ของการเคลื่อนไหวภายนอกและภายใน ได้แก่ การหายใจเข้าออกให้สัมพันธ์กับการวิ่ง การเดิน เป็นต้น

2. การสำรวจเกี่ยวกับเสียง ได้แก่ การรับรู้และมีประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องของเสียงในสิ่งแวดล้อมใกล้ ๆ ตัวผู้เรียน เช่น การคุยกันของเสียงคน เสียงลากเก้าอี้ เสียงรถวิ่ง เสียงนกร้อง เป็นต้น และนำมาสู่คุณภาพของเสียง เช่น เสียงเบา เสียงดัง เสียงที่เกิดจากการตี เสียงที่เกิดจากการเป่า เป็นต้น ซึ่งที่สุดผู้เรียนจะมีประสบการณ์กับเสียงของดนตรี เสียงของมนุษย์เป็นเสียงอีกประเภทหนึ่ง que ผู้เรียนทดลองและใช้ในการทำเป็นเสียงดนตรี และในที่สุดจะนำไปสู่การร้องเพลง

3. การสำรวจเกี่ยวกับรูปลักษณะ ได้แก่ การใช้การเคลื่อนไหวเพื่อแสดงถึงรูปแบบของดนตรีควบคู่ไปกับการสำรวจพื้นที่รอบตัว และการสำรวจเกี่ยวกับเสียงผู้เรียนทดลองเคลื่อนไหวเพื่อแสดงถึงรูปลักษณะของดนตรี เช่น ประโยคของเพลง รูปแบบของเพลง ทำให้ผู้เรียนมีประสบการณ์และเรียนรู้เกี่ยวกับรูปแบบของดนตรีโดยใช้การเคลื่อนไหว ซึ่งมีส่วนสัมพันธ์กับเรื่องเสียงด้วย

4. การเลียนแบบสู่การสร้างสรรค ผู้เรียนจะใช้กระบวนการเริ่มต้นจากการสังเกต การเลียนแบบ การเริ่มทดลองปฏิบัติด้วยตนเองและท้ายที่สุด คือ การสร้างสรรค์ในระยะเริ่มต้น ผู้สอนเป็นตัวแบบเพื่อให้ นักเรียนดูและลองปฏิบัติตาม จากนั้นให้นักเรียนลองคิดสร้างสรรค์ขึ้นมาเอง โดยใช้รูปแบบที่ให้เห็นและทดลองปฏิบัติเป็นพื้นฐาน

5. การปฏิบัติเดี่ยวสู่การผสมวง ผู้เรียนแต่ละคนเริ่มสำรวจทดลองเพื่อเรียนรู้ และเกิดประสบการณ์กับตนเองในระยะแรก ต่อมาผู้เรียนรวมกันเป็นวงเพื่อปฏิบัติกิจกรรม ตลอดจนร่วมกันคิดสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ทำให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ทั้งการแสดงเดี่ยวและการผสมวง ซึ่งทั้งสองลักษณะมีความสำคัญเท่าเทียมกันในการดนตรี

6. การอ่านออกเขียนได้ เป็นหลักสำคัญประการหนึ่งของออร์ฟแต่มีได้กำหนดแน่ชัดว่าเมื่อใดควรให้ผู้เรียนอ่านหรือเขียนได้ ขึ้นอยู่กับผู้สอนเห็นว่าเมื่อใดควรเริ่มแนะนำให้นักเรียนอ่านและเขียนโน้ตดนตรี หลังจากมีประสบการณ์ในเรื่องการเคลื่อนไหว การเล่นดนตรี และมีแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบดนตรีแล้ว กล่าวได้ว่า การที่ผู้เรียนสามารถร้องเพลง เล่นดนตรี การเคลื่อนไหวไปกับดนตรีได้รวมทั้งการอ่านและเขียนได้ เป็นจุดมุ่งหมายของหลักการสอนของออร์ฟ ในกระบวนการเรียนการสอนของออร์ฟมีวิธีการหลักดังนี้

1. การใช้ส่วนต่างๆ ของร่างกาย วิธีการที่ออร์ฟใช้เป็นหลัก คือ การประกอบจังหวะโดยใช้ส่วนต่างๆ ของร่างกาย ซึ่งสามารถทำจังหวะและใช้เป็นสัญลักษณ์แสดงถึงความสูง ต่ำของเสียงดนตรีได้อีกด้วย เสียงก็เป็นเรื่องที่ออร์ฟใช้อย่างมาก การใช้เสียงพูดในการเรียนรู้เกี่ยวกับจังหวะของดนตรี วรรคตอนทางดนตรี ตั้งแต่ลักษณะของการออกเสียงง่าย ๆ เช่น ชื่อของผู้เรียน เป็นการเริ่มต้นและนำไปสู่การใช้เสียงในการร้องเพลง ซึ่งมีความแตกต่างจากเสียงพูด ผู้สอนควรเน้นการใช้เสียงของผู้เรียนในการสอนเพราะเป็นเครื่องดนตรีธรรมชาติที่ทุกคนมีอยู่แล้ว

2. การใช้เครื่องดนตรี เครื่องดนตรีออร์ฟเป็นสิ่งที่แพร่หลายมากในการเรียนการสอนดนตรี เนื่องจากลักษณะของการใช้และการเล่นที่สามารถทำให้ง่ายเหมาะกับทุกคน เช่น กลอง ซึ่งเป็นสิ่งที่ทุกคนตีได้ ระนาดซึ่งมีทั้งทำด้วยไม้และโลหะสามารถจะถอดเป็นชิ้นๆ ได้ และใส่

เฉพาะชั้นที่ต้องการให้ผู้เรียนตี ซึ่งทำให้ผู้เรียนตีผิดได้ยากมาก จึงทำให้ผู้เรียนสนุกสนานอย่างคิ นอกจากนี้ยังมีบทบรรเลงด้วยเครื่องดนตรีเหล่านี้ที่ออร์ฟประพันธ์ไว้มากมาย ซึ่งเป็นลักษณะของการผสมวงทำให้ผู้เรียนสนุกสนานไปกับการเรียนรู้

3. การสร้างสรรค์ วิธีการสำคัญของออร์ฟ คือ การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนคิดสร้างสรรค์ในทุก ๆ เรื่อง หลังจากที่ผู้สอนได้แนะนำให้ผู้เรียนรู้จักหรือมีประสบการณ์ในเรื่องหนึ่งๆ แล้ว การสร้างสรรค์จะได้รับการปรับปรุงให้ดีและเหมาะสม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับดนตรีอย่างลึกซึ้งต่อไป การสร้างสรรค์แบ่งเป็น 4 ขั้นตอน คือ

3.1 การสร้างสรรค์แบบเสรี ได้แก่ การให้ผู้เรียนคิดทำท่าทางหรือการจัดจังหวะขึ้นมา ซึ่งเป็นงานเล็ก ๆ และเน้นให้ผู้เรียนคิดเป็นสิ่งสำคัญ

3.2 การสร้างสรรค์แบบทันที ได้แก่ การให้ผู้เรียนคิดหรือดัดแปลงสิ่งที่ฟังเรียนรู้ไปในทันที เพื่อให้ผู้เรียนช่วยกันคิดในขณะที่เรียนในชั้นเรียนซึ่งเป็นกิจกรรมหรืองานเล็ก ๆ เช่นกัน

3.3 การสร้างสรรค์แบบใช้เวลา ได้แก่ การให้เวลากับผู้เรียนซึ่งอาจเป็นกลุ่มหรือรายบุคคลไป คิดสร้างสรรค์หนึ่งสิ่งใดและนำมาเสนอในชั้นเรียนในเวลาต่อมา ผู้เรียนจะมีแนวความคิดที่คร่ำครวญมากขึ้น งานที่ให้อาจมีลักษณะซับซ้อนขึ้น

3.4 การสร้างสรรค์แบบสมบูรณ์ ได้แก่ การสร้างสรรค์ในลักษณะที่สาม แต่คำนึงถึงคุณภาพ เนื่องจากผู้เรียนมีประสบการณ์ในการเรียนมาถึงระดับที่สาม สามารถประเมินค่าได้แล้ว ช่วยให้ผู้เรียนรับรู้ถึงส่วนละเอียดอ่อนทางดนตรี เมื่อนำมาเสนอในชั้นเรียนทั้งผู้เรียนอื่นๆ และผู้สอนช่วยติชม ทำให้ทุกคนเกิดการเรียนรู้ลึกซึ้งขึ้นเป็นสิ่งสำคัญ

4. การใช้ Solfege และสัญญาณมือ ออร์ฟใช้ระบบซอล-ฟา แบบโคอยู่กับที่ในการอ่านและเขียนโน้ต โดยใช้สัญญาณมือแทนระดับเสียงของตัวโน้ตเป็นวิธีที่ช่วยในการร้อง การอ่าน และการเล่นดนตรี นอกจากนี้การใช้จังหวะซ้ำทวนเป็นสิ่งที่พบได้เสมอในการเรียนของออร์ฟ

Zoltan Kodaly (อ้างใน ฌูรทซ์ สุทธจิตต์, 2541, หน้า 140) นักประพันธ์เพลงชาวฮังการี ซึ่งในระยะต่อมามีชื่อเสียงในฐานะนักวิชาการทั้งทางดนตรีและสาขาอื่นๆ คือนักค้นคว้าทางดนตรีพื้นบ้าน นักภาษาศาสตร์ นักการศึกษา นักประพันธ์ และนักปรัชญา Kodaly เกิดที่เมือง เกชแกเมท โดยต้องย้ายตามบิดา ซึ่งทำงานเป็นพนักงานรถไฟไปอยู่ตามเมืองเล็ก ๆ ที่ธรรมชาติ และมีความเป็นอยู่แบบชาวฮังการีแท้ ๆ จึงทำให้เขามีความซาบซึ้งรักและสนใจในวัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพลงพื้นเมือง ตั้งแต่เล็ก Kodaly อยู่ในสภาพแวดล้อมทางดนตรีมาตลอด เพราะบิดาของโคดาไลเป็นนักดนตรีสมัครเล่น

ฝีมือดีคนหนึ่ง หลังจากจบโรงเรียนมัธยม Kodaly เข้าเรียนวิชาประพันธ์เพลงที่สถาบันอันมีชื่อเสียงของฮังการี คือสถาบันดนตรีฟรานซ์ลิสซท์ โดยศึกษา ณ มหาวิทยาลัยในนครบูดาเปสต์ ควบคู่ไปด้วยในด้านภาษาศาสตร์จนได้รับปริญญาดุษฎีบัณฑิต

Kodaly เป็นคนรักชาติมาก และร่วมขบวนการทุกอย่างที่จะทำให้ฮังการีเป็นชาติที่มีทุกอย่างที่เป็นของตนเอง ไม่ต้องการให้ฮังการีเป็นลักษณะชาติที่ขึ้นกับชาติใด ด้วยแนวคิดนี้รวมกับความสามารถในการดนตรี โคคายจึงรวบรวมเพลงพื้นเมืองและพยายามประพันธ์เพลงโดยใช้ลักษณะเพลงพื้นบ้านฮังการีเป็นหลัก โดยมีเพื่อนชาติเดียวกันคือ Bela Bartok นักประพันธ์เพลงมีชื่อคนหนึ่งของโลกเป็นผู้ช่วยเหลือตลอดมา ในระยะต่อมา Kodaly ต้องการถ่ายทอดวัฒนธรรมด้านดนตรีให้กับชาวฮังการีจึงเริ่มมาสนใจการเรียนการสอนดนตรีและได้ศึกษารวบรวมวิธีการสอนดนตรี ซึ่งกล่าวถึงหลักการ ปรัชญา ตลอดจนเทคนิควิธีสอนไว้อย่างละเอียดเป็นขั้นตอน ทำให้วิธีการสอนดนตรีของ Kodaly เป็นการสอนดนตรีที่หลายประเทศทั่วโลกนำไปเป็นหลักในการสอนดนตรีอย่างกว้างขวาง สำหรับประเทศฮังการีการสอนดนตรีได้ใช้หลักการของ Kodaly มาตั้งแต่ปี ค.ศ.1945 และมีสถาบันเฉพาะจัดสอนและอบรมการสอนของ Kodaly แก่ผู้สนใจทั่วโลก

หลักการสำคัญของวิธีการนี้คือ ดนตรีเป็นสิ่งหนึ่งที่สำคัญของชีวิตมนุษย์ ซึ่งควรได้รับการพัฒนามาตั้งแต่เด็ก การฟังและการร้องเพลงเป็นทักษะดนตรีที่ควรเน้นเป็นอันดับแรก เพื่อให้เด็กเข้าใจซาบซึ้งในดนตรี การอ่าน การเล่นดนตรี การสร้างสรรค์เป็นสิ่งที่จะต้องสอนในระยะต่อมารวมทั้งการเคลื่อนไหวด้วย วรรณคดีดนตรีที่ควรนำมาใช้คือ เพลงพื้นบ้าน เพราะใกล้ตัวผู้เรียนมากที่สุด ในระยะต่อมากจึงนำเพลงชั้นสูงที่มีคุณค่ามาใช้ในการเรียนการสอน หลักการนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการสอนดนตรีในทุกประเทศทั่วโลกได้ Kodaly ได้วางปรัชญาการเรียนการสอนดนตรี ซึ่งใช้เป็นแนวทางพื้นฐานในการจัดการเรียนการสอนดนตรีไว้ดังนี้

1. ความสามารถทางดนตรี ได้แก่ การอ่าน การเขียน การคิด เป็นสิทธิของมนุษยชาติ การเริ่มต้นการเรียนรู้ดนตรีควรเริ่มต้นด้วยเครื่องดนตรีธรรมดาที่ทุกคนมีประจำตัว คือ เสียงร้อง ซึ่งจะทำให้ดนตรีซึมซาบเข้าไปอยู่ในจิตใจเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตที่แท้จริง
2. การเรียนรู้ทางดนตรีที่จะทำให้เกิดการรับรู้ทางดนตรีโดยสมบูรณ์ควรเริ่มเรียนตั้งแต่เด็ก ๆ ในระดับประถมศึกษาหรือในระดับอนุบาลศึกษา
3. ในทำนองเดียวกับการเรียนรู้ภาษาแม่เป็นภาษาหลัก วรรณคดีดนตรีที่ควรนำมาใช้เริ่มต้นคือ ใช้ดนตรีพื้นบ้าน ซึ่งจัดเป็นภาษาแม่ทางดนตรี

4. วรรณคดีดนตรีที่ควรนำมาใช้ไม่ว่าจะเป็นดนตรีพื้นบ้านหรือดนตรีประเภทอื่นๆ ควรเป็นดนตรีที่มีคุณค่าพอเพียง

จากปรัชญาการสอนดนตรีที่ Kodaly กล่าวไว้สามารถนำมากำหนดเป็นจุดมุ่งหมาย ในการสอนดนตรี ดังนี้

1. พัฒนาความสามารถทางดนตรีที่มีอยู่ในตัวผู้เรียนแต่ละคนให้สมบูรณ์เต็มที่
2. มีความรู้ความเข้าใจในดนตรี โดยสามารถอ่าน เขียน และสร้างสรรค์ดนตรีได้อย่าง คล่องแคล่วตามหลักทฤษฎีดนตรี
3. ถ่ายทอดวรรณคดีพื้นบ้านของผู้เรียนให้ผู้เรียนได้รู้จัก ซึ่งเป็นวัฒนธรรมทางดนตรี ที่ควรภูมิใจ
4. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวรรณคดีดนตรีอื่น ๆ ที่มีคุณค่าควรแก่การศึกษาใน ลักษณะของการฟัง การแสดง การวิเคราะห์ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรักและความซาบซึ้งดนตรี

หลักสูตรการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสาระดนตรี ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

กรมวิชาการ (2545ค, หน้า 18) ได้กำหนดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ให้โรงเรียนทุกโรงเรียนทั่วประเทศที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานใช้หลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในปีการศึกษา 2546 ในหลักสูตรได้กำหนดสาระและมาตรฐาน การเรียนรู้ขั้นพื้นฐาน มาตรฐานการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ดนตรีถือเป็นสาระหนึ่งที่อยู่ ในกลุ่มสาระศิลปะ ซึ่งมีสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ ดังนี้

สาระที่ 2 ดนตรี

มาตรฐาน ศ 2.1 เข้าใจและแสดงออกทางดนตรีอย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ คุณค่า ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดต่อดนตรีอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐาน ศ 2.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างดนตรี ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าของดนตรีที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสาระการเรียนรู้ดนตรี

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดให้สาระดนตรีอยู่ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ซึ่งกลุ่มสาระการเรียนรู้กลุ่มนี้ มุ่งเน้นการส่งเสริมให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีจินตนาการทาง ศิลปะ ชื่นชมความงาม สุนทรียภาพ ความมีคุณค่า ซึ่งมีผลต่อคุณภาพชีวิตของมนุษย์ ดังนั้น

กิจกรรมศิลปะสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียนโดยตรงทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์และสังคม ตลอดจนนำไปสู่การพัฒนาสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในตนเองและแสดงออกในเชิงสร้างสรรค์ พัฒนาการระบวนการรับรู้ทางศิลปะ การเห็นภาพรวม การสังเกตรายละเอียดสามารถค้นพบศักยภาพของตนเอง อันเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อหรือ ประกอบอาชีพได้ด้วยการมีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัย สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีความสุข (กรมวิชาการ, 2546, หน้า 6-7)

วิสัยทัศน์

การเรียนรู้ศิลปะมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ การคิดที่เป็นเหตุเป็นผลถึงวิธีการทางศิลปะ ความเป็นมาของรูปแบบ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและรากฐานทางวัฒนธรรม ค้นหาว่าผลงานศิลปะสื่อความหมายกับตัวเอง ค้นหาศักยภาพ ความสนใจส่วนตัว ฝึกการเรียนรู้ การสังเกตที่ละเอียดอ่อนอันนำไปสู่ความรัก เห็นคุณค่าและเกิดความซาบซึ้งในคุณค่าของศิลปะ และสิ่งรอบตัว พัฒนาเจตคติ สมาธิ รสนิยมส่วนตัว มีทักษะ กระบวนการ วิธีการแสดงออก การคิดสร้างสรรค์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนตระหนักถึงบทบาทของศิลปกรรมในสังคม ในบริบทของการสะท้อนวัฒนธรรมทั้งของตนเองและวัฒนธรรมอื่น พิจารณาว่าผู้คนในวัฒนธรรมของตนมีปฏิริยาตอบสนองต่องานศิลปะ ช่วยให้มีมุมมองและโลกทัศน์กว้างไกล ช่วยเสริมความรู้ ความเข้าใจและมโนทัศน์ด้านอื่นๆ สะท้อนให้เห็นมุมมองของชีวิต สภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และความเชื่อความศรัทธาทางศาสนา ด้วยลักษณะธรรมชาติของกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ การเรียนรู้เทคนิควิธีการทำงาน ตลอดจนเปิดโอกาสให้แสดงออกอย่างอิสระ ทำให้ผู้เรียนได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้คิดริเริ่มสร้างสรรค์ คิดแปลง จินตนาการ มีสุนทรียภาพและเห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมไทยและสากล

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะเสริมสร้างให้ชีวิตมนุษย์เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ช่วยให้มีจิตใจงดงาม มีสมาธิ สุขภาพกายและสุขภาพจิตมีความสมดุล อันเป็นรากฐานของการพัฒนาชีวิตที่สมบูรณ์ เป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของมนุษยชาติโดยส่วนตนและส่งผลกระทบต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตของสังคมโดยรวม (กรมวิชาการ, 2546, หน้า 2)

แนวทางการจัดการเรียนรู้

กรมวิชาการ (2545, หน้า 129) ได้ให้แนวทางในการจัดการเรียนรู้โดยมุ่งส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้เรียนเป็นผู้แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง โดยให้รู้จักแสวงหาความรู้และประสบการณ์จากแหล่ง

เรียนรู้และห้องสมุด เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้อย่างเพียงพอ และเกิดการเรียนรู้
อย่างหลากหลายทั้งในห้องเรียน นอกห้องเรียน และนอกสถานศึกษาด้วย และสามารถคิด
สร้างสรรค์และวิเคราะห์วิจารณ์ แก้ปัญหาและทำสิ่งที่แตกต่างให้ดีขึ้น

กระบวนการเรียนรู้ดนตรี

การจัดการเรียนรู้ต้องมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ตั้งแต่ นักเรียน ครู ผู้ปกครอง
ชุมชน ผู้เรียนต้องได้เรียนรู้ให้ครบถ้วนทั้งสมอง กาย ใจ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง
ตลอดชีวิต ด้วยการจัดการให้ผู้เรียนขวนขวายหาความรู้ เพิ่มความรับผิดชอบกล้าแสดงออก
และเน้นการปฏิบัติงานเป็นกลุ่ม ผู้เรียนใช้กระบวนการคิดสร้างแบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง
ในการจัดการเรียนการเรียนรู้จะเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ พัฒนาความฉลาดทางสติปัญญาและ
อารมณ์ ให้เห็นคุณค่าของตนเองเพื่อการแสดงออกอย่างอิสระ เพิ่มการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ
ได้จริงเพิ่ม โครงการตามศักยภาพเพื่อให้ผู้เรียนมีความสุขมีเสรีภาพในการเรียน และแสวงหา
ความรู้ได้ตามความต้องการ

การสอนดนตรีในระดับประถมศึกษา

จุดมุ่งหมายหลักของการสอนดนตรีในระดับประถมศึกษานั้น มุ่งสร้างเสริมลักษณะ
นิสัยที่ดีให้แก่เด็ก เช่น มีวินัยในตนเอง รู้จักการเป็นผู้นำผู้ตาม รู้จักการร่วมกิจกรรมกับผู้อื่น
มีสมาธิ มีความอดทน รับผิดชอบ รู้จักความงาม ความไพเราะ ฯลฯ ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การดำรงชีวิต
ที่สงบสุข ลักษณะนิสัยเหล่านี้ ประสพการณ์ทางดนตรีสามารถมีส่วนช่วยในการพัฒนาและ
ปลูกฝังให้เด็กได้

การวัดและประเมินผล

หลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเน้นกระบวนการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียน
เป็นสำคัญ โดยให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง มีการติดตามผลมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระ
การเรียนรู้และมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น จึงใช้เป็นเป้าหมายของการพัฒนาผู้เรียน โดยให้
ครอบคลุมทุกด้านทั้งในด้านความรู้ ทักษะ/กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม
ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินการเรียนรู้ของตนได้ และใช้วิธีการประเมินจากสภาพจริง
ด้วยวิธีการประเมินที่หลากหลาย มีการบันทึกผลการประเมินอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เป็นข้อมูล
ในการพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

ในการวัดผลประเมินผลการเรียนการสอนตามหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งจำเป็นที่ครูผู้สอนจะต้องวัดผลและประเมินผลให้ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ ทักษะ/ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม

แผนการจัดการเรียนรู้

ความหมายและความสำคัญของแผนการจัดการเรียนรู้

ทัศนพร นันทวงศ์ (2539, หน้า 8) ได้ให้ความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้ไว้ว่า แผนการจัดการเรียนรู้คือ แผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อการสอน การวัดผล ประเมินผลให้สอดคล้องกับเนื้อหา และจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร แผนการจัดการเรียนรู้เปรียบเสมือนเป็นพิมพ์เขียวที่บอกให้ทราบว่าในกลุ่มประสบการณ์ต่างๆ นั้น ถ้าต้องการให้นักเรียนบรรลุตามจุดประสงค์ได้ผู้สอนต้องมีหน้าที่จะต้องทำอะไร ตรงจุดไหน การจัดบรรยากาศในการเรียนการสอนจะอย่างไรจึงจะทำให้ผู้เรียนบรรลุตามเป้าหมาย ดังนั้น แผนการจัดการเรียนรู้ที่จัดทำขึ้นจึงต้องมีองค์ประกอบต่าง ๆ ให้มีความสมบูรณ์มากที่สุดนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและสะดวกต่อการปฏิบัติ

อำภา บุญช่วย (2537, หน้า 71–72) ได้กล่าวถึงการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ดังนี้ การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้เป็นการขยายรายละเอียดของหลักสูตรไปสู่ภาคปฏิบัติ โดยการกำหนดกิจกรรมและเวลาอย่างชัดเจน สามารถนำไปปฏิบัติได้ โดยลักษณะที่กล่าวมานี้การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้มักทำกันเป็นรายวิชาหรือเป็นรายชั้นเรียน แผนการจัดการเรียนรู้ควรแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรกเป็นแผนการสอนระยะยาว และอีกส่วนหนึ่งเป็นแผนการสอนระยะสั้น ซึ่งนำเอาแผนการสอนระยะยาวมาขยายเป็นรายละเอียดสำหรับการสอนในแต่ละครั้ง

สังัด อุทรานันท์ (2532, หน้า 226–227) กล่าวว่าแผนการจัดการเรียนรู้มีคุณค่าต่อการจัดการเรียนการสอนของครู ดังนี้

1. แผนการจัดการเรียนรู้จะเป็นแนวทางในการสอน ซึ่งจะช่วยให้ความสะดวกแก่ครูผู้ใช้ หลักสูตรสามารถดำเนินได้ผลตามความมุ่งหมายของหลักสูตร
2. จะให้ความสะดวกแก่ผู้บริหารและศึกษานิเทศก์ ในการให้ความช่วยเหลือ แนะนำ และติดตามผลการเรียนการสอน
3. จะเป็นแนวทางในการสร้างข้อสอบเพื่อประเมินผลการเรียนการสอน เพื่อให้มีความครอบคลุมเนื้อหาสาระที่ได้สอนไปแล้ว

จะเห็นได้ว่า แผนการจัดการเรียนรู้เป็นแนวทางในการใช้หลักสูตรของครู ถ้าหากไม่มีการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ การใช้หลักสูตรก็จะเป็นไปอย่างไม่มีจุดหมายปลายทาง เป็นเหตุให้เสียเวลา หรือบกพร่องในการใช้หลักสูตรเป็นอย่างมากอันส่งผลต่อความล้มเหลวของหลักสูตรในที่สุด

ขั้นตอนการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้

1. ศึกษาหลักสูตรเพื่อให้เข้าใจในหลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้างของกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ จุดประสงค์ และคำอธิบายในแต่ละเรื่อง / บท / หน่วย รวมไปถึงการศึกษามาตรฐานการเรียนรู้ในกลุ่มสาระนั้น ๆ

2. ศึกษาคู่มือหลักสูตร คู่มือครู เพื่อให้เข้าใจในจุดเน้นของหลักสูตร เหตุผลในการปรับปรุงหลักสูตร เข้าใจบทบาทของผู้สอนตลอดจนกระบวนการต่าง ๆ ที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนอย่างเต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคล

3. ศึกษาแผนการจัดการเรียนรู้และคู่มือต่าง ๆ

4. จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ดีจะต้องมีการออกแบบการสอนอย่างมีระบบ โดยจะต้องตอบคำถาม 4 ประการ

- 1) ผู้เรียนเป็นใคร
- 2) ต้องการให้ผู้เรียนมีความสามารถทำอะไร
- 3) ผู้เรียนจะเรียนรู้เนื้อหาวิชาหรือทักษะต่าง ๆ ได้ดีที่สุดในอย่างไร

(วิธีการสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน)

- 4) รู้ได้อย่างไรว่าผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้

(กระบวนการประเมิน)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้รวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องไว้ดังนี้

วัลยา โกสุม (2530) ทำการวิจัยเรื่อง “สภาพและปัญหาการจัดการศึกษาเพื่ออนุรักษ์และเสริมสร้างวัฒนธรรมไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษาในกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่าครูนักเรียนมีความเห็นตรงกันว่า ครูส่งเสริมให้นักเรียนศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเรื่องวัฒนธรรมจากสื่อมวลชนมากที่สุด เกี่ยวกับการจัดสภาพห้องเรียนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เพิ่มเติมเรื่องวัฒนธรรม ครูส่วนใหญ่จัดสภาพห้องเรียนให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมไทย สำหรับครูจะจัดป้ายนิเทศมากที่สุด

ขวัญใจ ฮีลีย์ (2533) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องสภาพและปัญหาของดนตรีศึกษาในประเทศไทย โดยศึกษาสถาบันที่เปิดโปรแกรมดนตรีศึกษาในระดับอุดมศึกษา 3 สถาบัน คือ วิทยาลัยครูจาก 8 สหวิทยาลัย คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผลการวิจัยพบว่า ความมุ่งหมายของหลักสูตรทั้ง 3 มีแต่วัตถุประสงค์ทั่วไปไม่มีจุดประสงค์ เฉพาะคุณสมบัติของบัณฑิตตามวัตถุประสงค์ ต้องการผลิตบัณฑิตเพื่อเป็นครูสอนดนตรี โครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตรพบว่าเนื้อหาเป็นวิชาบังคับมากกว่าวิชาเลือก สัดส่วนทฤษฎี มากกว่าปฏิบัติและสัดส่วนวิชาดนตรีตะวันตกมากกว่าดนตรีไทย

กิติมาพร คุษหาล้า (2535) ได้ทำการสังเกตการณ์สอนของครูดนตรีไทยดีเด่นในระดับ ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อศึกษาวิธีสอนและเทคนิค การสอน ผลที่นักเรียนและโรงเรียนได้รับปัจจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมการสอนของครู ผลการศึกษา พบว่าครูสอนดนตรีไทยดีเด่นมีวิธีการสอนและเทคนิคการสอนคือ มีการเตรียมการสอนโดยทำ คู่มือครู ทำบันทึกการสอน เตรียมสื่อและวิธีการประเมินผล การดำเนินการสอนโดยการสาธิต ควบคู่กับการบรรยาย การสาธิตให้นักเรียนสังเกตและปฏิบัติตามและอธิบายให้นักเรียนมีความ รับผิดชอบ มีวินัย การวัดผลใช้การสังเกต การปฏิบัติจริงเป็นกลุ่มใหญ่ กลุ่มเล็กและรายบุคคล ใช้ข้อทดสอบ สนทนา ซักถาม ผลที่นักเรียนและโรงเรียนได้รับคือนักเรียนได้รู้จักและเห็น คุณค่าของดนตรีไทยมากขึ้น และดนตรีไทยช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการสอนของครูผู้สอนดนตรีดีเด่นได้แก่

1. ปัจจัยด้านคุณลักษณะของครู คือ ตัวครูมีความสนใจและชอบดนตรีไทย มีความรู้ และความคิดที่จะอนุรักษ์ดนตรีไทยอุทิศและเสียสละเวลาส่วนตัว รักและศรัทธาในอาชีพ
2. ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ไม่มีปัญหาด้านครอบครัว มีเวลาสอนเต็มที่
3. ปัจจัยด้านผู้บริหาร ผู้บริหารโรงเรียน อำเภอ และจังหวัดสนับสนุน

ปัญหาและอุปสรรคที่พบได้แก่ เวลาไม่พอ ครูไม่ให้ความสำคัญของดนตรี อุปกรณ์ไม่ เพียงพอกับจำนวนนักเรียน

ยุพิ มุลสืบ (2536) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการสอนดนตรีพื้นเมืองวงสะล้อ-ซิ่ง ตามทักษะกระบวนการ 9 ประการของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4” พบว่า การพัฒนาการ สอนดนตรีพื้นเมืองวงสะล้อ-ซิ่ง ตามทักษะกระบวนการ 9 ประการ นักเรียนเกิดพฤติกรรม ตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ตั้งไว้อยู่ในระดับที่น่าพอใจ นักเรียนเกิดพฤติกรรมตามเป้าหมาย ที่ตั้งไว้เป็นอย่างดีและเป็นที่น่าพอใจตามเป้าหมายที่วางไว้ ส่วนผลการเรียนซึ่งวัดจากคะแนน ภาคปฏิบัติและภาคทฤษฎีของนักเรียนอยู่ในระดับสูง และผลการประเมินตนเองของนักเรียน นักเรียนมีความพอใจกิจกรรมการเรียนการสอนการทำงาน และผลงานของตนเองเป็นอย่างมาก

ดาร์ตัน พุสดี (2541) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นดนตรีพื้นเมืองล้านนา เรื่อง ซิ่ง” พบว่า ในการทำแผนการสอนดนตรีพื้นเมืองล้านนาเรื่อง ซิ่ง โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นแผนการสอนที่เหมาะสมสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาในท้องถิ่นภาคเหนือ และนักเรียนมีผลการเรียนในด้านความรู้ความเข้าใจ ทักษะปฏิบัติผ่านเกณฑ์ในระดับดีมากและมีเจตคติต่อการเรียนในระดับดี ทั้งครูและนักเรียนมีความพึงพอใจกับการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่น ดนตรีพื้นเมืองล้านนา เรื่อง ซิ่ง โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากงานวิจัยดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า มีนักการศึกษาและครูผู้สอนได้พยายามศึกษาในด้านการนำดนตรีไปใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอน การส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก การปลูกฝังศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านให้กับเยาวชน การส่งเสริมเจตคติที่ดีต่อดนตรี วิธีการสอนที่มีประสิทธิภาพตลอดจนศึกษาพฤติกรรมของครูและนักเรียน ในขณะที่ปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอนดนตรี สิ่งเหล่านี้นับว่าเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนการสอนดนตรีพื้นเมืองเป็นอย่างยิ่ง